

OYUNCAK TABANICALAR VE OYUNCAK BEBEKLER*

Laura SHAPIRO

Çev. Demet ÖNGEN*

Ne yazık ki, çocuklarımız, artık kadın erkek eşitliğine bizim kuşağımızda olduğu kadar örnek oluşturmamaktadırlar. Suçlanması gereken biyoloji midir? Bilim adamları bunun olası olduğunu söylüyorlar, ancak anababaların bu konudaki katkısı daha da büyüktür.

Rebecca'yı tanıyalım. Rebecca, 3 yaşında anne ve babası tam gün çalışan bir kız çocuğudur. Her akşam, yemeği Rebecca'nın babası hazırlamakta, annesi ise çok ender olarak yemek pişirmektedir; fakat Rebecca evcilik oynarken, akşam yemeği zamanı gelince sürekli olarak yemeği hazırlaması için oyuncak anneyi seçip mutfakta görevlendirmektedir.

Şimdi George'u tanıyalım. George 4 yaşında, anne ve babası hâlâ 1960'ların değerlerine bağlı olan bir erkek çocuğudur. Kendisine "silah" sözcüğü hiç öğretilmediği gibi hiçbir tür savaş oyuncuğu da verilmemiştir. Buna karşın, George kendi kendine "ateş!" sözcüğünü öğrendikten sonra parktan bulduğu bir sopayı sallayarak, sopanın silahı olduğunu söylemektedir.

Kızlar ve erkekler farklı mı doğmaktadır? Her çocuk dünyaya gelirken de çocuk bakmak ya da savaşmak üzere programlanmış olarak mı gelmektedir? Yoksa kültür, çocuklarımızın üzerinde anababalar farkına varmadan önce acımasız bir şekilde etkili olmaya mı başlamaktadır? Bugün, bu soruların, bir zamanlar cinsel eşitliği sağlamış, fakat şimdi çocuklarına barbie bebekleri veya savaş oyuncakları satın alan kuşak için bir an önce yanıtlanması gerekmektedir. Anababalar, her şeye karşın cinsiyet rollerinin değişmez olduğunu düşünebilirler. Fakat bu konuda sayısı gittikçe artan araştırmalar bunun tersini göstermektedir. Bir kılıpırgı ne kadar inatçı olursa olsun, bireyler ona meydan okuyabilirler

* Laura Shapiro, "Guns and Dolls", *Newsweek*, Mayıs 28, 1990, s. 42-48.

* A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi okutmanı.

ve eğer bu konuda destek görürlerse meydan okuyacaklardır da. Anababaların, davranışlarının değişikliğe neden olabileceğini duymaları onları rahatlatmalıdır.

Biyologlar, psikologlar, antropologlar ve sosyologlar, cinsiyet farklılıklarının kaynağını bir yüzyıldan fazla bir süredir araştırmakta ve araştırmacıların en beğendikleri kuramın 1902'den bu yana sorgulanmaya başlamasından beri, çeşitli olasılıkları artan bir hararetle tartışmaktadırlar. O yıllarda, birçok bilim adamı zekanın, beyin hacminin işlevi olduğuna ve erkeklerin kadınlardan daha büyük beyine sahip olduklarına inanmaktaydılar. Bu gerçek de erkeklerin sanatta, bilimde ve edebiyattaki üstünlüğünü açıklamaktaydı. Bu değerli varsayım lisansüstü eğitim yapan bir kız öğrencinin, bir grup erkek bilimadamının beyin kapasitelerini yüksekokul öğrencisi olan kızlarınkiyle karşılaştırdığında çökmeye başlamıştı; çünkü birçok kadının beyin hacimleri erkeklerinkinden daha genişti ve en küçük kafataslarından biri de ünlü bir erkek antropoloğa aitti.

Amerika'da cinsiyet üzerinde gerçekleştirilen araştırmalar son yıllarda gittikçe karmaşık ve tartışmalı bir hal almaktadır. En duyarlı sorun, cinsiyet hormonlarıyla, özellikle testosteronla ilgilidir. Her iki cinsde de bulunan, fakat erkeklerde daha fazla olan testosteronun, kanıtlanmamış olsa da saldırganlığın kaynağı olması olasıdır. Görünürde eşitlikçi bir toplumda, herhangi bir davranış için biyolojik bir belirleyici önermek cesaret gerektirmektedir. Harvard Üniversitesi'nde eğitim ve antropoloji profesörü olan Beatrice Whiting: "Bir süre hormonlardan söz etmeye cesaret edemedim, çünkü kadınlar ayağa kalkıp, toplantıyı terk ederlerdi" demektedir, "Fakat, şimdi kadınların kendilerine olan güveni artmıştır. Ancak hâlâ şüphecidirler. Ellerinde yeterli veriler henüz yoktur" diye sözlerini tamamlamaktadır.

Bazı feminist sosyal bilimciler cinsiyet araştırmalarından tamamen uzak durmaktadırlar. Boston Üniversitesi'nde, dilin kazanılmasında cinsiyet farklılıkları üzerinde çalışmalar yapan psikoloji profesörü Jean Berko Gleason, bazı insanların, araştırma sonuçlarının kadınların aleyhine kullanılacağını iddia ettiklerini belirtmektedir. Diğer kişiler ise bu konudan uzak durmak için bir neden görememekteler. Gerçekten de böyle bir olasılığa inanmayan NewYork Üniversitesi sosyoloji profesörü Gynthia Fuchs Epstein: "İş bölümü yapmanın biyolojik temelleri olduğunu varsayalım. Bu varsayım, bu konuda birşey yapamayacağımız anlamına gelmez. İnsanlar, bilimsel bulguları istedikleri gibi kullanabilirler" demektedir. Fakat toplumun belirlenmiş cinsiyet farklılıkları karşı-

sındaki tutumu, ilk bakışta teşvik edici görünmemektedir. Örneğin, erkekler okumayı kızlardan daha geç öğrenmekte ve dyslexia gibi okuma güçlükleriyle daha sık karşılaşmaktadırlar. Öte yandan, kızlar liseye başladıklarında, erkeklere göre matematikte geri kalmaktadırlar. Gleason: “Toplum, bu farklılıkları büyütebilir veya bunların üzerinde fazla durmayabilir. Okumada geri kalmış çocuklar için ek okuma kursları düzenlenmektedir ve kurslara katılan öğrencilerin hemen hemen hepsi erkek öğrencilerdir. Amaç, bir an önce kız öğrencilere yetişmektir. Buna karşılık lisede matematikte geri olan kız öğrenciler için matematik kursları düzenlenmemektedir. Kızların matematikte geri olmaları olağan karşılanmakta, böylece cinsiyet farklılığı yaşamımızın bir parçası olmaktadır” demektedir.

“Biyoloji mi yoksa kültür mü?” sorusunun neresinde olurlarsa olsunlar, sosyal bilimciler cinsiyetlerin farklı olmaktan çok benzer olduğu ve bir cinsiyet içindeki farklılıkların cinsiyetler arasındaki farklılıklardan çok daha fazla olduğu konusunda birleşmektedirler. Uzun yıllar gerçek olarak kabul edilen farklılıklar yok olmaya başlamıştır. Wisconsin Üniversitesi’nde psikoloji profesörü olan Janet Shidey Hyde, sözel ve sayısal yetenekler üzerinde gerçekleştirilmiş birçok araştırmayı inceleyerek, erkek ve kız çocukların sözel yetenekler açısından benzer olduklarını bulmuştur. Matematikte erkekler biraz daha üstündürler, fakat bu farklılık sadece yaşma göre erken gelişmiş öğrenciler için söz konusudur. Hyde, 1960 ve 1970’lerde sayısal ve sözel yeteneklere ilişkin araştırmaların daha yeni olanlarla karşılaştırıldığında daha büyük farklılıklar gösterdiğini bulmuştur. Hyde’a göre anababaların cinsiyet kalıp-yargılarını yumuşatmak için daha fazla çaba harcamaları bunun nedeni olabilir. Ayrıca, akademisyenlerin özgün bir bulgu elde edemediklerinde araştırma sonuçlarını rafa kaldırmaları olgusu da söz konusu olabilir. Peoria, Illinois’de Bradley Üniversitesi psikoloji profesörü Claire Etaugh: “Yeni bir bulgu ortaya çıkarmayan bir araştırma yaptığımızda, bu araştırmanın yayımlanmayacağını varsayarsınız. Bu nedenle son zamanlara kadar bu tür araştırmalar dosyalamp kaldırılmaktaydı,” demektedir.

Amerika Birleşik Devletleri’ndeki akademisyenler arasında en bilinen cinsiyet farklılıkları, sürekli erkeklerden yana sonuçlar veren, Mesleki Yetenek Testi’nde gözlenmektedir. Erkek öğrenciler, geleneksel olarak matematik alanında üstün oldukları gibi, 1972’den bu yana sözel yeteneklerde de bazı öğrencileri geri bırakmaktadırlar. Sonuçlara ilişkin olası açıklamalar biyolojik yanlılık taşımaktadır. Ancak bu testleri alan-

ların sosyoekonomik profilleri de sonuçlar üzerinde rol oynayabilir. Hyde: "Mesleki Yetenek Test'i her sene daha da tanınmaktadır. Fakat, hiç kimse bu testin erkeklerden daha çok sayıda kadına uygulandığına ve bu kadınların daha düşük düzeyde bir ardalana sahip olduklarına işaret etmemektedir. Erkekler daha seçkin bir örneklem oluşturmaktadırlar; ailenin maddi geliri, babanın eğitim düzeyi ve özel okula devam etme açısından daha iyi bir durumdadırlar" demektedir.

Başka bir eski varsayımın doğruluğuna da hâlâ inanılmaktadır: Erkek çocuklar daha aktif olma eğilimindediler ve son bir çalışmaya göre bu farklılık doğum öncesinde bile başlayabilmektedir. Fakat cinsler arasındaki en canlı farklılıklar okul öncesi yıllara kadar açıkça gözlenmemektedir. Harvard Üniversitesi psikoloji profesörlerinden Venome Kagan, "Size iki yaşında yüz çocuk gösterecek olsam, saç kesimlerine bakarak kız ya da erkek olduklarını söyleyemezsiniz" demektir. Boston'daki Çocuk Müzesi'nde çalışan personel, ilkokul birinci sınıfa kadar kızların ve erkeklerin müzede eşit derecede aktif olduklarını; model araba ve model mutfaklarla aynı oranda ilgilendiklerini söylemektedir. Geçenlerde New York'ta bir anaokulunda, yemek masası etrafında toplanıp yemek pişirenler erkek çocuklar olup, kostüm kutusundan evrak çantasını alan ve "haydi işe gidelim" diyen ise bir kız çocuğuydu.

Çocuklar, dört veya beş yaşına kadar, cinsiyet kalıpyargılarını liberal düşünceli anababaları umutsuzluğa düşürecek bir kararlılıkla benimsemeye başlamaktadırlar. Anababalar eşitsizlikleri düzeltmek için ne kadar dikkatli davranırlarsa davranırlar, çocuklar çevrelerinde yani televizyonda, kitaplarda, kreş ve anaokullarında, parkta ve arkadaş ortamında bulunan geleneksel kadın / erkek ayrımından hoşlanmaktadırlar. Yale Çocuk Araştırmaları Merkezi'nde psikiyatrist olan Kyle Auett, çocuklar için en yararlı şeylerden birinin kim olduklarını öğrenmek olduğunu belirtmekte ve şunları eklemektedir: "Feminen olmaya ilişkin kurallar olduğu gibi maskülen olmaya ilişkin kurallar da bulunmaktadır. Bunların iyi ya da kötü toplumsal etkiler olduğu hararetle tartışılabilir. Fakat çocukları izlediğimiz zaman onların bu farklılıkları öğrenmekten hoşnut olduklarını görürüz. Bu onların kim olduklarını somutlaştırmaktadır."

Kızlar oyuncak bebeklerle oynarken, erkekler hayalet oyunu oynarlar. Kızlar ip atlarken, erkekler futbol oynarlar. Kız çocuklar, konuk geldiğinde annelerine yardım ederken, erkek çocuklar tabancalarını konuklara doğrultup "Eller yukarı!" diye bağırlar. Preutt, tabancaların özel-

likle televizyon güdümlü kültürlerde gelişim sürecin'in kaçınılmaz bir parçası olduğunu belirtmektedir. Pruett: "Çocuklar minyatür bir kılıca gereksinim duymamaktadır. Bir sopa, dünyada kendilerini güçlü hissetmelerine olanak tanıyan fantazilerin odak noktası olarak işe yararmaktadır" demekte ve şöyle sürdürmektedir: "Kız çocuklarda da saldırgan bir yön bulunmaktadır. Fakat toplumsallaşma sürecinde bu saldırganlık değişik bir biçim almaktadır. Erkek çocukların, silahlarla çözümledikleri problemleri kız çocuklar ilişkileriyle; örneğin kaba davranarak çözümlenmektedirler". Pruett'in öne sürdüğü bu noktanın altını çizmek istercesine, dört yaşında bir kız çocuğu Manhattan'da bir partide ev sahibinin çocuğuna dönerek "Seninle oynamak istemiyoruz. Çünkü seni sevmiyoruz!" demiştir.

Kız ve erkek çocuklar, cinsiyetlerini bir kere öğrendikten sonra, onlara yol gösteren kalıpyargılar artık yok olmamaktadır. İster kromozomlarımızla geçmiş olsun, ister yiyeceklerimizle kazanılmış olsun saldırgan erkek ve koruyucu kadın imgeleri yaşam boyu devam etmektedir. Epstein "Bir çocukla babasını yanyana gördüğümüzde oynadıklarını düşünürüz; babanın çocuğa baktığı asla aklımıza gelmez" demektedir.

Biyolojik temele sahip cinsiyet farklılıkları sorunu, yoğun akademik tartışmalar arasında yavaş yavaş büyümektedir. Bu kurama göre bedenin yanısıra kadın ve erkek beyni, doğum anında kanda dolaşan testosteronun oranına bağlı olarak farklı şekilde gelişmektedir. Hayvanlar üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda, bu konuya ilişkin birçok kanıt bulunmuştur. Örneğin, yeni doğmuş farelerin beyin hücrelerine testosteron zerkedildiğinde bu hücrelerin şekli değişmektedir. Bunun yanısıra, erkek cinsiyet hormonları, erkek ve dişi rhesus maymunlarının farklı tepkilerini de açıklamaktadır. Bu maymunlar tek başlarına büyütülmekte ve sonra yanlarına yavru bir maymun konulmaktadır. Erkek maymunlar yavruya saldırırken, dişi maymunlar yavrutu koruma eğilimindedirler. Ancak, bilim adamları hayvan davranışlarıyla insanınkiler arasında bir paralellik olduğu görüşüne şiddetle karşı çıkmaktadırlar. İnsana ilişkin en inandırıcı kanıtlar, antropolojiden gelmektedir. Kültürlerarası çalışmalar farklı toplumlarda bulunan saldırganlık eğilimlerinin farklılık gösterirken, herhangi bir toplumdaki erkeklerin kadınlardan daha saldırgan davrandıklarını göstermiştir. Atlanta'da Emory Üniversitesi'nde fizikçi ve antropolog olan Melvin Koner: "Saldırganlığın sadece fiziksel şiddet anlamında kullanıldığını vurgulamak gerekmektedir" demektir. Yarışma niteliğinde, sözel veya diğer şekillerdeki saldırganlıkla ilgili cinsiyet farklılıklarına ilişkin kanıtlar aynı doğrultuda değildir.

Görgül bulgular yani çevrenize baktığımızda gördükleriniz tüzel, akademik veya politik güç konumundaki kadınların bu güçlerini erkekler kadar saldırgan bir şekilde kullanmayı öğrendiklerini göstermektedir.

Dünyanın her yerinde kadınların çocuk doğurup, bakıp büyüttükleri gerçeği bir yana, kadın biyolojisinin onu daha sevecen, nazik kıldığı ve özellikle annelik için donatmış olduğu görüşünü destekleyecek şaşırtıcı şekilde çok az kanıt bulunmaktadır. Filozofların yanısıra anneler de, kadınlık hormonları üzerinde gerçekleştirilen araştırmalarla kesin olarak kanıtlanmamış olan “annelik içgüdü” nün varlığını kabul etmişlerdir. Olsa olsa çocuğun doğumuyla bağlantılı olarak, kadınları bebeklerini emzirmeye teşvik edecek geçici hormonal bir tepki sözkonusu olabilir. Fakat bu, kadınların çocuk bezi değiştirmedeki tekeline açıklamaktadır. Ayrıca benzer bir hormonal dalgalanma, kadının ailenin sosyal yaşantısını düzenleme eğiliminden veya hemşirelik, öğretmenlik, sosyal hizmetler gibi geleneksel olarak düşük ücretli yardımcı meslekler edinmelerinden de sorumlu görünmemektedir.

Araştırmalar, yenidoğan kız çocukların bir başka bebeğin ağlamasına tepki olarak erkek bebeklerden daha kolay ağladıklarını ve kız çocukların anneleri üzüntülü görüldüğünde onları rahatlatmak ya da yardım etmek için erkek çocuklara oranla daha fazla çaba harcadıklarını göstermiştir. Fakat, empati ve özgecilik gibi kişilik özellikleri üzerinde gerçekleştirilen araştırmalar sürekli olarak belirli bir cinsten yana görünmemektedir. Ancak bu konuda tek bir önemli istisna bulunmaktadır: Her yaşta kadınlar, sözel ipuçları olmaksızın “insanları anlama” yani onların duygularını ayırtetme konusunda daha başarılı görünmektedirler (Araştırmacılar güçlü bir duyguyu ifade eden bir insan resmi göstermekte ve deneklerden resimlerde yansıtılan duyguyu belirlemelerini istemektedirler). Belki de evrimsel olarak kadınlara hayatta kalma ve çocuklarını korumada yardımcı olmuş olan bu beceri, kadına has özgeciliğe ilişkin yıkılmayan inancın tek biyolojik temelidir.

Erkek saldırganlığını ve kadın koruyuculuğunu açıklamaya çalışan araştırmacılardan bilinçaltını inceleyenler, diğerlerinden daha fazla başarı sağlamış görünmektedirler. Çünkü bilinçaltı kuramları laboratuvarında test edilememekte ve sezgilerimize uyduğu sürece “doğru” olarak kabul edilmektedir. Berkeley’de sosyoloji profesörü ve “Anneliğin Öğrenilmesi” kitabının yazarı Nancy V. Chodonous’a göre, kızların ve erkeklerin birincil olarak kadınlar tarafından büyütülmesi cinsiyet rolleri üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır. Kendilerini anneleriyle özdeşleş-

tirerek büyüyen kızlar, kendilerini diğer insanlarla ilişkileri ölçüsünde tanımlamaktadırlar. İnsan ilişkilerini sürdürmek onlar için her zaman yaşamsal önem taşımaktadır. Erkek çocuklar, kimlik tanımı için sonunda babaya yönelirler. Fakat bunu yapabilmek için anneleriyle olan güçlü çocukluk bağlarını bastırmak zorundadırlar. Bunun sonucunda erkeklerin diğer insanlarla olan ilişkileri kadınlara göre daha sorunlu olmaktadır. Chodorov'un 1978'de yayımlanan kitabı ağır akademik diline karşın yaygın bir ilgi toplamış ve onun bakış açısı birçok kişiye doğru gibi görünmüştür.

Küçük çocuklar üzerinde otuz beş yıldanberi araştırmalar yürüten Harvard Üniversitesi'nden Kagan, çalışmalarında farklı sistemlerin etkilerini görmüştür. Kağan, kadınların çocuk bakımı konusundaki doğal eğilimlerinin, onların doğadaki rollerinin ilk bilincine varmaya kadar uzandığını ileri sürmektedir. "Her kız çocuk, beş ile on yaşları arasında erkeklerden farklı olduğunun ve ileride bir çocuğu olacağının farkına varmaktadır. Eğer toplumumuzda doğa, hayat vermeyi, beslemeyi, yardım etmeyi, sevgi göstermeyi temsil ediyorsa, kız çocuklar da bilinçsiz olarak, bunların kazanılması için çaba sarfedilmesi gereken özellikler olduğu yarısına varacaklardır. Erkek çocuklar ise bu konuda bir çaba sarfetmeyeceklerdir ve gerçekte de tam olarak bunlar olmaktadır" demektedir.

Kagan, bu tür cinsiyet farklılıklarının "önlenebilir" olduğunu fakat "kültürel" olmadığını söylemekte ve Shodorow gibi kadınların yasal ve mesleki statüleri için doğurgulara sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Cinsiyet farklılıklarının gerçek yaşamda elbette birçok doğurgusu bulunmaktadır. Cinsiyet farklılıklarını kültürel ürünler olarak gören feministler bile, bunları önüne geçilemez olarak görmeseler bile sarsılmalarının zor olduğunu kabul etmektedirler. Epskin: "Gerçekten de, cinsiyetten bağımsız davranışlara girmek isteyen en liberal aileler bile, erkekleri 'erkek', kızları 'kız' olmak için teşvik etmektedirler" demekte ve sözlerini, "kültürel kısıtlamaları her zaman üzerinizde hissediyorsunuz. Bir arkadaşımın kızı için oyuncak almaya gittiğimde, kendi kendime ona "Niçin bir kamyon almıyorum?" diye düşünüyorum. Korkarım ki anababası bu durumdan hoşnut olmayacaktır. Bir makyaj seti ideolojime test düşebilir. Belki bir blok seti alabilirim. Karar vermek çok zor. Her an tetikte olmanız gerekmektedir" diye tamamlamaktadır.

Gerçekten de, liberal anababalar çocukları doğduğu andan itibaren alarında olmak zorundadırlar. Çocuk bakım servisinde yeni doğan kız çocuklar için pembe (Ben bir kızım), erkek çocukları için mavi (Ben bir erkeğim) isim etiketlerinin kullanılmaya başlanmasıyla cinsiyet rolü

canavarı karşı konulamaz biçimde kendini göstermektedir. New York, Long Island Üniversitesi'nde psikoloji doçenti olan Carol Malestesta, kız bebeklerin kaşlarını erkeklerden daha yukarıya kaldırdıklarını, bunun da onlara daha güzel ve sosyal bir ifade verdiğini belirtmektedir. Anneleri, çocuklarıyla oynarlarken videoya kaydedip yüz ifadelerini kodlayan Malatesta ve meslektaşları, annelerin kız çocuklarına, erkek çocuklarına oranla daha geniş ranj içinde duygusal tepkilerde bulduklarını bulmuşlardır. Öte yandan, kız çocuklar kızgınlık sergilediklerinde onların bu davranışları erkek çocuklara göre anneleri tarafından daha az onaylanmıştır. Malestesta bu davranış örüntülerinin, kız çocukların daha çok gülümsemelerinin, erkek çocuklardan daha toplumsal olmalarının ve daha önce "duyguları anlama" becerisi olarak değinilen beceriye sahip olmalarının nedenleri arasında olabileceğini önermektedir.

Anababaların çocuklarına uyguladıkları disiplin yöntemlerinin de toplumsal davranış üzerinde etkisi olmaktadır. Rochester Üniversitesi'nde eğitim, psikoloji ve pediatri doçenti Judit G. Smetana, annelerin aynı yanlış davranışlara çocuğun cinsiyetine bağlı olarak farklı tepkiler gösterdiklerini bulmuştur. Küçük bir kız çocuk arkadaşını ısırap oyuncasını zorla almaya çalıştığı anda, anne ısırmanın ve zorla almanın niçin uygun olmadığını açıklamaktadır. Eğer bir erkek çocuk aynı yanlış davranışlarda bulunursa, annesi çocuğu engellemekte ve açıklama yapmadan bir ceza vermektedir. Her iki cinsiyette de vurma gibi yanlış davranışlar iki yaş dolayında zirveye ulaşmakta, ancak iki yaşından sonra erkek çocuklar bu tür yanlış davranışları kızlara göre daha fazla sergilemeyi sürdürmektedirler.

Erkeklerin, kızlara göre daha fazla cezalandırıldıkları psikologlarca yıllardır bilinmektedir. Çünkü bazalarına göre erkek çocuklar şimşekleri üzerlerine daha çok çekmektedirler. Fakat ulusal Ruh Sağlığı Enstitüsü psikologlarından Carolyn John-Waxler, anababaların eğitim yöntemlerindeki farklılıkların, çocukların davranışlarında farklılıklar ortaya çıkmadan başladığına işaret etmektedir. Waxler: "Kızlar, erkeklerden çok farklı mesajlar almaktadırlar. Onlar, çok küçük yaşlardan itibaren diğer insanların problemlerine ilgi göstermeye teşvik edilmektedirler. İlk okul dönemine kadar kızlar çevrelerindeki insanlarla daha ilgili olup, daha geniş sosyal ilişkilere sahiptirler" demektedir.

Çocuklar cinsiyete ilişkin ipuçlarını konuşmayı öğrenme sürecinde de almaya başlamaktadırlar. Boston Üniversitesi'nden Gleason, anababaların çocuklara masal okumalarını karşılaştırmıştır. Hem anneler

hem de babalar, kızlara masal okurken içsel durum ifade eden, yani duygu ve heyecanlarla ilgili sözcükleri erkeklere okurken olduğundan daha fazla kullanmaktadır. Gleason'a göre, babalar erkek çocuklarıyla konuşurken daha emredici, (örneğin "Onu buraya getir!") ve daha tehdit edici bir dil kullanırken, anneler isteklerini daha kibar bir şekilde ifade etmektedirler (örneğin "lütfen onu buraya getirir misin?" gibi). Yürütülen araştırmaların birinde, dört yaşındaki kız ve erkek çocukların anne ve babalarının bu konuşma tarzlarını aynı şekilde taklit ettikleri ortaya çıkmıştır. Biraz daha büyük çocuklar üzerinde gerçekleştirilen araştırmalar, erkek çocukların kendi aralarında kızlara göre daha tehdit edici, emir verici ve baskın bir dil kullandıklarını göstermiştir. Öte yandan kızların konuşmalarında anlaşma ve karşılıklılık öğeleri baskındır. Dil alanında yapılan çalışmalara göre kız çocuklarının sözü anababaları tarafından kaba veya nazik biçimde daha sık kesilmektedir. Aynı bulgu kadınlar için de geçerlidir.

Cinsiyet farklılıkları üzerinde gerçekleştirilen gittikçe artan karmaşıklıkta ve ayrıntılı araştırmalara karşın bu konudaki tartışmalarda gözden kaçmayan odak noktası bir yüzyıldır değişmemiştir: Kadınları nasıl anlayabiliriz? Sorun ister beyin büyüklüğü, ister etkinlik düzeyi veya çocuk cezalandırma yöntemleri olsun, geleneksel doğurgu, yaşamda erkeğin standart olarak kabul edilmesi ve açıklama gerektiren cinsin kadın olmasıdır. Bu makaleye verilebilecek olası başlıklar tartışılırken bir editör: "Kızlar niçin farklıdır?" başlığını önermiştir. Belki de sorunu başka türlü ifade etmenin zamanı gelmiştir. Her şeye karşın önemli sorunları yaratanlar kadınlar değildir. Modern toplum aşırı empati ve özgecilikten veya yoğun ilgiden şikayetçi değildir. Sorun olan erkeklerdir, daha doğru olarak ifade etmek gerekirse erkekliktir.

Gleason, "Açıklanamayan tek bir cinsiyet farklılığı bulunmaktadır, o da ölüm istatistikleridir" demekte ve şöyle sürdürmektedir: "Erkekler kendilerini öldürmek için gereken her şeyi yapmaktadırlar. Her yaşta kazalarda ölmekte, silahla vurulmakta, çok kötü araba kullanmakta veya aşırı içki içmektedirler. Kadınlara karşı saldırganlık ise inanılmayacak kadar yaygındır. Bunun nedeni belki de erkeklerin coşkulu hormonlarıdır. Fakat buna göre 'erkek' olmaya çalışmalarıdır. Eğer, bir erkek çocuk annesi olsaydım, bu tür davranışları putlaştıran toplumsal baskılar karşısında çok dikkatli davranırdım."

Diğer kültürleri inceleyen araştırmalar, erkek davranışlarının doğasının saldırgan olduğunu göstermekle birlikte karakteristik olarak öldürü-

cü olmalarının gerekmediğini ortaya koymaktadır. Yarım yüzyıldan bu yana çocukları kültürlerarası araştırmalarla analiz eden Harvard'lı Whiting, erkek çocukların da kız çocuklar gibi küçük kardeşlerine bakışları toplumlarda, onların kızlar kadar koruyucu sosyal davranışlar gösterdiklerini bulmuştur. Whiting: "Çocukların olumlu davranışları büyüklerinden öğrendiklerine inanıyorum" ve "Konuşamayan birine bakmak zorunda kalırsanız, empati yeteneğinizi geliştirmeniz gerekir. Elbette empati gücünüzü geliştirmeyi engelleyecek birçok denetiminiz olabilir. Böylece artık olumlu tepkide bulunamayabilirsiniz. Fakat verilerimize dayanarak erkek çocukların da çok iyi bebek bakıcıları olduklarını söyleyebiliriz" demektedir.

Amerikan toplumunda, çocuk yetiştirme sürecine annelerle birlikte aktif olarak katılan babaların hem kız hem de erkek çocuklarını daha sağlıklı cinsiyet rolleri doğrultusunda yönlendirdiklerine ilişkin kanıtlar ortaya çıkmaktadır. Yale Üniversitesi'nden Pruett, annelerin tam gün çalıştığı, babaların çocuk bakımında birincil sorumluluğu aldığı, değişik sosyo-ekonomik koşullardan gelen on aile üzerinde sekiz yıldız boylamsal bir araştırma yürütmektedir. Pruett, şimdi 8-10 yaşlarında olan bu çocuklarla akranları arasında ortaya çıkan küçük ama önemli farklılıkları izlemektedir. Pruett: "Birincil olarak babaları tarafından yetiştirilen çocukların, cinsel kimliklerine ilişkin çatışmaları yoktur. Erkekler maskülen, kadınlar feminen özellikler taşımakta ve akranlarının ilgilendikleri konularla ilgilenmektedirler. Fakat dört veya beş yaşlarında erkek çocukların evcilik köşesini, kız çocukların blokların bulunduğu alanı terktikleri okulöncesi çağda, bu çocuklar her iki alandan da vazgeçmemektedirler. Erkek çocuklar, evcilik köşesinde kızlarla evcilik oynarken, kızlar da bloklarla birşeyler inşa edip başarılarıyla gurur duymaktadırlar" demektedir.

Pruett, erkek çocuklarını aktif oyunlara sevkederken kız çocuklarının güzel elbiselerine iltifat ederek babaların, geleneksel olarak cinsiyet kalıpyargılarını güçlendirdiklerini belirtmektedir. Fakat, Pruett'in araştırmasında cinsiyet kalıpyargılarını destekleyen babalar değil anneler olmuştur. Hatta, annelerden biri 18 aylık erkek çocuğu için bir kovboy uyku tutumu aldığımda kocası: "Böyle davranmayacaktık, değil mi?" diye karşı çıkmıştır. Kadının yanıtı ise: "Yani, nasıl?" olmuştur. Bu annenin, cinsiyet kalıpyargılarını körükleyecek şekilde davranması çocuk yetiştirmede birinciden çok ikinci konumda olmasının bir işlevi olabilir.

Kalıpyargıların katılığını kaybetmesinin sonucu, çocuklar cinsiyet rolleri konusunda daha rahatlamış görünmektedirler. Pruett: Erkek çocukların koruma becerilerinden gerçekten zevk aldıklarını gözliyorum” demektedir ve sürdürmektedir: “Bir bebekle nasıl başa çıkacaklarını biliyorlar. Bebek bakımını bir kadın işi olarak değil, insan işi olarak görmektedirler. Öte yandan kızlar da dış dünyanın ve annelerinin iş yerinde yaptıklarının oldukça canlı imgelerine sahiptirler. Bu konular birçok kız için 8-10 yaşlarında ilgi çekmeye başlarken araştırmadaki 4 veya 5 yaşındaki kızlar, bu konulara ilgi duymaya başlamaktadırlar.”

Pruett, babaların annelerden daha iyi çocuk baktığını değil, sadece bu görevi anababaların her ikisinin de üstlenmesinden daha iyi olduğunu iddia etmektedir. Pruett, babaların çocuk bakımına daha fazla zaman harcamaları için işlerini bırakmalarının gerekli olmadığını eklemektedir. 1965-1966 yıllarında yapılan bir çalışma, çalışan annelerin tamamen çocuklarıyla meşgul olarak geçirdikleri sürenin 30 dakika iken, babaların çocuklarına ayırdıkları sürenin 12 dakika olduğunu göstermiştir. Daha sonraki çalışmalar, babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın annelerinkinin sadece üçte biri olduğunu göstermiştir. Dahası Pruett, babaların da çocuklar kadar artan bu sorumluluktan yarar sağlayacaklarını beklemektedir. Pruett: “Çocuklarıyla daha fazla ilgilenen bir babanın, kendi yaşantısına ilişkin daha farklı duyguları olacaktır” demektedir ve şöyle sürdürmektedir: “Birçok erkek yaşam kavgasında yarışmacı ilişkiler hakkında çok şey bilmektedir. Ancak içten ilişkiler hakkında bildikleri pek fazla değildir. İçtenlik konusunda ise çocuklar uzmandırlar. Çalışmamda yeralan birçok kadın bir süre sonra eşlerinin çok daha iyi bir erkek olduğunu söylemiştir.”

Pruett’un çalışması kişilik gelişimi konusunda büyük iddialara destek sağlamak için oldukça dar kapsamlıdır. Pruett, bulgularının bu konuda birçok araştırma yapılmaya kadar, daha çok kuramsal bir nitelik taşıdığını vurgulamaktadır. Pruett, şimdi kendisini çok duygulandıran bir olguya şahit olmaktadır:

“Araştırmada yeralan her çocuk bir bitki yetiştirmektedir. Bu çocuklar sadece tohum ekip onu kendi haline bırakmamakta, gerçekten de birşeyler üretmektedirler. Bu onların ilgilendikleri şeylerin, onlar için önem taşıdığını göstermektedir. Ayrıca üretkenlikleri anababaları tarafından büyük takdir görmektedir.”

Bilimadamları, kadın ve erkeği neyin farklı kıldığı konusunda hiçbir zaman aynı fikirde olmayabilirler. Fakat birgün, belki de bizim çocuklarımız, iki cins arasında ortak olan öğelerden zevk almayı öğreneceklerdir.

Erkek Çocukların da Tırnak Cilası Sürebildikleri Yer.

60 yıldan bu yana Amerikan çocukları, oturma odalarına saçılmış parlak plastik evler, okul taşıtları ve küçük sevimli kuklalar gibi Fischer-Price tarafından üretilen oyuncaklarla büyütülmektedirler. Şirket genel merkezinin bulunduğu doğu Aurora'da oyun laboratuvarı olarak tanınan anaokulunda, çocuklar üzerinde sık sık deneyler gerçekleştirilmektedir. O bölgede yaşayan daha önce listeye alınmış 4000 çocuk, altı hafta süreyle haftada birkaç saat yeni ve prototip oyuncaklarla oynamak için davet edilmektedir. Araştırmacılar, tek yönlü aynalı camdan oyuncakların satış potansiyeline, kız ve erkek çocukların beğenilerine ilişkin bilgi edinmek amacıyla gözlem yapmaktadırlar.

Fischer-Price'daki Çocuk Araştırmaları müdüresi Kathleen Alfona'ya göre çocuklar 3 veya 4 yaşına kadar oyuncak tren setlerinden minyatür elektrik süpürgelerine kadar her şeyle oynamakta, bu yaşlardan sonra ise kalıpyargıları benimsemektedirler. Oyuncak endüstrisi de çocukların bu yönelimlerini karşılamaktadır. Alfona: "Oyuncak dükkanlarında 5 ve daha büyük yaşlardaki kız ve erkek çocuklar için farklı reyonlar bulunmaktadır. Kız çocuklar için oyuncak takılar, parlak süsler, bebekler, elişleri sergilenirken erkek çocuklar için model arabalar, maketler, savaş oyuncakları ve basketbol topları gibi spor malzemeleri bulunmaktadır" demektedir.

Fischer-Price şirketinin cinsiyet kalıpyargıları konusunda son girişi başarılı olmamıştır. Fischer-Price, 2-7 yaş arası kız ve erkek çocuklar için Alfona'nun deyimiyle "belli bir cinsiyete özgü olmayan" oyuncaklar konusunda uzmanlaşmıştır. Bu oyuncakların renkleri canlı olup konuları genellikle günlük yaşamdan alınmaktadır. Örneğin, müzik, bankacılık ve pastane gibi. Fakat üç sene önce şirket, endüstride "kâr amacı güden" oyuncaklar olarak bilinen bir dizi oyuncak üreterek kârını arttırmaya çalışmıştır. Katı cinsiyet-rolü sınırları içinde geliştirilmiş ve çocuk televizyon programlarında tanıtımı yapılmış olan 5 ve daha büyük yaşlardaki çocuklar için üretilen bu oyuncakların amacı çocuk moda ve eğlence dünyasını ele geçirmenin yanı sıra çocukların kadınlık ve erkeklik konusundaki önyargılarını etkilemekti. Bu oyuncak dizisi içinde, güller ve lavantalarla süslenmiş Victoria evleri, gerçek makyaj mal-

zemeleri ve tırnak cilalarını içeren güzellik ürünleri, pille çalışan yarış arabaları seti, pinpon ve buz hokeyi için spor malzemeleri bulunmaktaydı. Fischer-Price şirketi sözcülerinden Ellen Duggan: “Bu ürünlerin satış grafiği oldukça tutarsızdır” demekte ve sözlerini şöyle sürdürmektedir: “Şimdi ilgimizi yeniden geleneksel Fischer-Price imajına uygun oyuncaklara yöneltmekteyiz.”

Ancak kalıpyarguların yansıtılmadığı oyuncaklar bile bazı anababaların zihninde kalıpyargular uyandırmaktadır. Oyun laboratuvarında 3 yaş çocukları için düzenlenmiş bir oturumda en gözde oyuncak su püskürten bir yangın söndürücüsüydü. Alfona: “Bu, hem kız hem de erkek çocuklar için üretilmiş bir oyuncak olmasına karşın anababalar tarafından erkek çocuklar için satın alınmaktadır” demektedir. Aynı şekilde küçük boyutlarda bir fırın, lavabo, tost makinası ve oyuncak yiyecek maddelerinden oluşan mutfak oyuncakları, laboratuvarın en sevilen oyuncak seti olmuştu ve erkek çocuklar, oyuncak fırınla kızlardan daha çok oynamışlardı. Alfona: “Ancak anneler bu oyuncacı kız çocukları için satın almaktadırlar” demektedir.

Alfona, çocukların cinsiyet rolü sınırlamalarından laboratuvarda herhangi başka bir yerde olduğundan daha kolay sıyrıldıklarına işaret etmekte ve şunları söylemektedir: “Tırnak cilalarıyla sadece kız çocuklar değil erkek çocuklar da oynamaktadır. Hatta erkek çocuklar, zamanlarının büyük bir kısmını tırnaklarını boyayarak ve kurutarak geçirmişlerdir. Çünkü oyun laboratuvarı onlar için güvenli bir ortamdır. Dışarıdaki dünyadan farklıdır.”